

Spinkaloritronika

Naděje, jak snížit spotřebu energie v odvětví informačních technologií budoucnosti

Jana Žďárská

Fyzikální ústav AV ČR, Na Slovance 2, 182 21 Praha 8; zdarskaj@fzu.cz

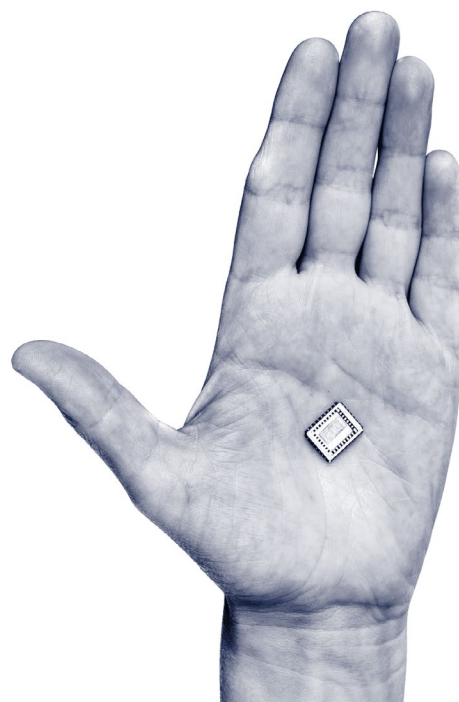
Helena Reichlová, odbornice v oboru fyziky pevných látek, se chystá založit první Dioscuri centrum pro spinkaloritroniku a magnoniku v České republice. Toto centrum bude fungovat od 1. října 2023 ve Fyzikálním ústavu Akademie věd ČR a bude hledat způsob, jak snížit exponenciálně rostoucí spotřebu energie v odvětví informačních technologií budoucnosti.

Cílem centra Dioscuri je otevřít nové směry výzkumu v altermagnetických materiálech, které kombinují výhody feromagnetu a běžných kolineárních antiiferomagnetů¹ a jsou intenzivně studovány ve Fyzikálním ústavu AV ČR. „Naše centrum má za cíl vytvořit nové fyzikální paradigma pro udržitelná IT zařízení, ale zároveň jeho výsledky mohou mít dopad i na další vědecké a technologické oblasti, například nasměrovat materiálový výzkum na do této doby opomíjenou třídu materiálů pro informační technologie,“ podotýká Helena Reichlová.

¹ J. Žďárská: Cena Wernera von Siemense pro L. Šmejkalu a T. Jungwirtha. *Čs. čas. fyz.* 71, 245–246 (2021).

Obr. 1 Součástky pro spinkaloritroniku je třeba umístit do kryostatu. Dioscuri centrum se bude mimo jiné zabývat skenovací mikroskopií anomálního Nernstova jevu, při níž budou využity držáky vzorku jako na fotografii.

Obr. 2 Velkou částí práce Dioscuri centra bude výroba součástek pro měření magneto-termálního transportu. Foto: Jana Plavec AV ČR

Iniciátorem programu Dioscuri je odstupující prezident Společnosti Maxe Plancka profesor Martin Stratmann. Program zaručuje výzkumným pracovníkům autonomii a flexibilitu, velkou vědeckou svobodu a napojení na mezinárodní výzkumné sítě. Cílem je přilákat vynikající začínající výzkumné pracovníky k založení centra vědecké excelence Dioscuri na středoevropských a východoevropských výzkumných institucích.

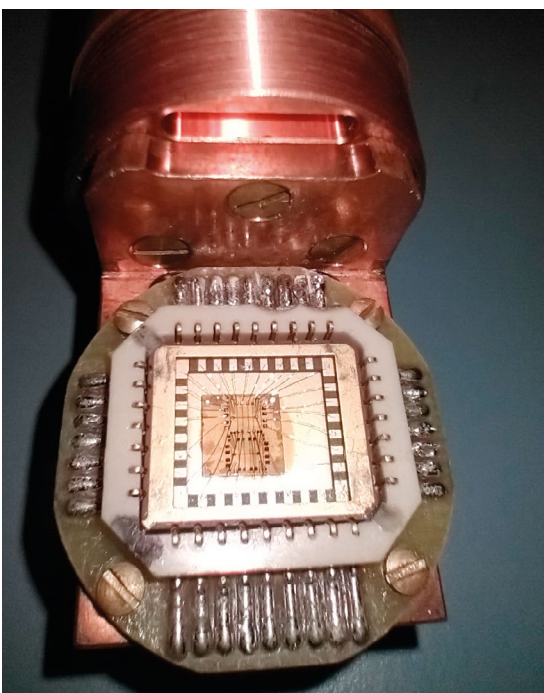
„Otázky udržitelnosti a životního prostředí pro mě byly vždy důležité. Zatímco spintronika je intenzivně studována a v praxi již snižuje náklady na energii, mě

Obr. 3 Helena Reichlová se specializuje na magnetotermální transport v kompenzovaných magnetických systémech.
Foto: René Volfík

fascinují nové koncepty informačních technologií budoucnosti, jako například spinkaloritronika a magnonika, které jsou v současnosti studovány na úrovni základního výzkumu. Magneticky uspořádané materiály bez vnějšího momentu, kterým se ve svém výzkumu věnují, mají pro tento výzkumný směr mnoho výhod,“ vysvětluje Helena Reichlová.

Program Dioscuri iniciovala Společnost Maxe Plancka a v případě nového centra, které bude financováno částkou až 1,5 milionu eur po dobu pěti let, si náklady rovným dílem dělí německé Spolkové ministerstvo pro vzdělávání a výzkum a české Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Obr. 4 Detail držáku pro měření za nízkých teplot s nakonatkováným vzorkem.

„Nové koncepty informačních technologií budoucnosti jsou velmi aktivně studovány na mnoha pracovištích ve světě. Také naše Dioscuri centrum bude těžit z mezinárodní vědecké sítě. Na české straně bude centrum součástí oddělení spintroniky a nanoelektroniky, které patří mezi přední mezinárodní vědecká pracoviště v oboru antiferomagnetické a altermagnetické spintroniky,“ podotýká Helena Reichlová.

Letos v květnu se po dvanácti letech podařilo jeho vedoucímu, profesorovi Tomáši Jungwirthovi, uspět v kategorii ERC Advanced grant s projektem *Altermagnetismus a spintronika bez magnetizace a relativity* a získat nejvyšší možnou podporu ve výši 2,5 milionu eur. Na německé straně je Dioscuri centrum podporováno profesorem Sebastianem T. B. Goennenweinem (Universität Konstanz), který je světově uznávaným odborníkem v oboru spinkaloritroniky a magnoniky.

Program Dioscuri se v České republice rozšíří na celkem pět center Dioscuri. Druhá výzva, která bude rovněž otevřena výzkumníkům ze všech vědních oborů a z celého světa, je plánována na rok 2024.

Helena Reichlová (*1986) vědkyně, specializující se na magnetotermální transport v kompenzovaných magnetických systémech. Doktorát v oboru antiferomagnetické spintroniky získala na Univerzitě Karlově v roce 2016 pod vedením Víta Nováka z Fyzikálního ústavu AV ČR. Během svých doktorských studií strávila část času na Ohio State University jako stipendistka Fulbrightovy nadace. Po dokončení doktorského studia se Helena přesunula na Technickou univerzitu v Drážďanech, kde se věnovala výzkumu a výuce téměř pět let. V roce 2022 byla jmenována hostující profesorkou v rámci programu Eleonore Trefftz. Její primární výzkumný zájem se posunul směrem k magnetotermálním jevům a oboru spinkaloritroniky. Během své kariéry obdržela několik ocenění, včetně ocenění Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky za nejlepší disertační práci, stipendia nadace Christiane Nüsslein-Volhard nebo uznání Outstanding Referee od Americké fyzikální společnosti.

Foto: Jana Plavec AV ČR